నిషా

"ఏటికి ఎర్రనీళ్ళు వచ్చాయట! అసలే మీ ఆరోగ్యం బాగాలేదు. స్నాన సంధ్యాదులకు ఇంట్లోనే ఏర్పాటు చేస్తాను మామగారూ. పైగా యీ రోజు—"

కోడలు సుభద్రవైపు చూచి ఆప్యాయంగా నవ్వేడు చైనులు.

అవును. ఆ రోజు ఆయింట్లో ఏదో విపరీతం జరగబోతున్నది!

"ఫర్వాలేదమ్మా. అనాదిగా పాటిస్తున్న వో మంచి ఆచారాన్ని ఎందుకు వదులుకోవటం? త్వరగా వస్తాగా!" అంటూ చైనులు గడప దాటుతున్నాడు.

"ఆదెయ్యను కలుస్తామన్నారు, గుర్తుందిగా మామగారూ ?"

కోడలి ఆందోళన, ఆమెలోని తల్లి మనసును అర్థం చేసుకోగలడు చైనులు. "వుందమ్మా" అంటూ గడపదాటి వీధిలోకి వెళ్ళేడు.

లోకాన్ని ఆవరించిన చీకటి యింకా పూర్తిగా పోలేదు. వెలుగు విచ్చుకోలేదు. ఆకాశంలో మబ్బులు, మూఢుడి మనస్సులోని తమస్సులా నల్లగా వున్నాయి. చలిగాలి రివ్వున వీస్తున్నది.

నిన్న వుదయం ఆరంభమయిన వర్షం రాత్రంతా కురుస్తూనే వుంది. వో గంట క్రితమే తగ్గింది. వీధుల్లో జన సంచారం ఆరంభం కాలేదు

యింకా. బురద బురదగా అయిన ఆ రోడ్డు మీద నడుస్తున్న మొదటి బాటసారి చైనులే!

అది వొకప్పుడు బ్రాహ్మణ అగ్రహారం. రెండు వేల గడపలున్న ఆ గ్రామ వీధుల్లో విద్వత్తు నాట్యం చేసేది. ప్రజల్లో ధర్మ నిరతి పట్ల విశ్వాసం వుండేది. నీతి తప్పితే పాపమన్న భయం వుండేది.

కాలం మారింది. విద్వత్తుకు విలువ తగ్గింది. బ్రతుకు భారం కాసాగింది. జీవితంలో వ్యాపార దృక్పథం ప్రవేశించింది. ఉన్నకాస్త భూవసతుల్ని రైతులకు అమ్ముకొని కడుపు చేత పట్టుకొని విద్వాంసులంతా తలావో దిక్కూకూ వలస వెళ్ళేరు.

చైనులికి ఆ వూళ్ళోవో యిల్లు తప్ప ఆస్తులేంలేవు. పాండిత్యమే తనకున్న తరగని ఆస్తి అన్నట్లు బ్రతికేడు. అదే యిప్పటికీ జీవనాధారం.

అయినా చైనులికి ఆ వూరిని వదిలి వెళ్ళటానికి మనస్కరించలేదు. ధర్మాన్ని వదలలేదు. పైగా అందరూ వదిలేసిన ధర్మ రక్షణ భారాన్ని నెత్తిన వేసికొంటున్నట్లు కొడుకు రామశర్మను తన మార్గంలోకి దించేడు. తనంత పండితుని చేయాలనుకొన్నాడు.

కానీ రామశర్మకు ఆ దృష్టి, ఆ వుత్సాహం లేవు. ఫలితంగా అతని పని "ఉభయ భ్రష్టుత్వం" అన్నట్లయింది. అటు తండ్రి విద్య అంటలేదు. ఇటు కొత్త వుద్యోగ విద్యల్ని నేర్చే ప్రయత్నం చేయలేదు. యిక ధర్మాన్ని ఏం వుద్ధరిస్తాడు ?

చెడుసావాసాలు పట్టి చెడు తిరుగుళ్ళు తిరిగేడు. విషయలాలసతతో అధర్మమార్గాలలో సంచరించాడు. కడకు భార్యను, యిద్దరు పిల్లల్ని చైనులు నెత్తిన వదిలేసి అనారోగ్యంతో కళ్ళు మూసేడు.

ఎక్కొచ్చిన చెట్టు, పండ్లు యివ్వవలసిన కాలంలో కుళ్లిపోయి ఆ పిదప ఎండి రాలిపోతే ఆ చెట్టును నాటిన తోటమాలికి ఎలాగుంటుంది ? చైనులు స్థితి అలాగే అయింది.

దుఃఖాన్ని దిగమింగుకొన్నాడు. సన్యాసాశ్రమాన్ని స్వీకరించి శాంతంగా జీవితాన్ని గడుపుదామనుకుంటున్న తరుణంలో తిరిగి కుటుంబ జంఝాటంలో పడక తప్పలేదు.

కానీ అప్పటికి విద్వత్తుకు విలువ పూర్తిగా పోయింది. వేదార్థాలని, ఉపనిషత్ సారాలని గ్రహించే తీరిక, వోపిక, వుత్సాహాలు ఎవరికున్నాయ్? అన్ని వృత్తులలోలాగానే బ్రాహ్మణ వృత్తిలోనూ ఆముదపు చెట్లు మహా వృక్షాలుగా చెలామణి కాసాగేరు. పాండిత్యం, నీతి, ధర్మం—అన్నపదాలు అర్థాలు మార్చుకోసాగేయి.

అంచేత కొడుకు విషయంలో చేసిన తప్పును మనవడు, మనవరాలు లను ఇంగ్లీషు చదువులో చేర్పించి దిద్దుకొన్నాడు. వాళ్లిద్దరూ, సహజ ఎరువులు తిని ఎదిగిన మొక్కల్లా చైనులు పర్యవేక్షణలో చదువులో ఎక్కొచ్చారు.

కృష్ణశాస్త్రి యమ్మెస్సీ పాసయ్యాడు. లలిత డిగ్రీ చివరి సంవత్సరం లోకి వచ్చింది. తన బాధ్యతలు తీరి, కష్టాలు గట్టెక్కే కాలం వచ్చిందని సంతోషించాడు చైనులు. శేషజీవితాన్ని వైరాగ్యసాధనలో గడుపుదామనుకొన్నాడు.

కానీ....?

* * *

"జయాయ జయభద్రాయ హర్యశ్వాయ నమోనమః
నమోనమస్సహస్రాంశో ఆదిత్యాయ నమోనమః"

సూర్యుడికి అభిముఖంగా నదిలో నిలబడి ఆదిత్య హృదయాన్ని పారాయణ చేయటం చిన్నప్పటి నుంచీ చైనులు ప్రాతఃకాల విధుల్లో వొకటి. ఆవేళ ఆకాశంలో సూర్యుడిని, నల్లటి మబ్బులు కట్టిపడేసి నిర్బంధంలో వుంచేయి. అయినా చైనులు కళ్ళముందు అద్భుతమైన అరుణకాంతే;

అధర్మాన్ని శిక్షించి ధర్మాన్ని రక్షించే వాడిలా సూర్యుడు మబ్బుల్ని చీల్చుకొని, తెల్లటి వెలుగును, వెచ్చటి కాంతిని, లోకం మీద ప్రసరించాడు. చైనులు తనువు వొక్కసారిగా పులకరించింది. నదిలో పరవళ్ళు తొక్కే నీరులా ఆయన హృదయంలో ఆలోచనలు పరవళ్లు తొక్కాయి మళ్ళీ.

"తన యింటికి చుట్టుకొన్న చీకటి పోయేదెలా ?"

ఆదిత్యునికి అర్ఘ్యం వదిలి నమస్కరించి వొడ్డుకు వచ్చాడు చైనులు. బట్టలు పిండి కట్టుకొని, రాగిచెంబు నిండా నీళ్ళు ముంచుకొని గృహోన్ముఖుడయ్యాడు.

కృష్ణశాస్త్రి-లలిత. ఎదిగిన వో భారతీయ యువకుడు-యువతి ! యిరువురికీ రెండు సమస్యలు !

కుటుంబ జీవితంలో చీకటి కోణాలు !

యమ్మెస్సీ పాసయిన కృష్ణశాస్త్రి నిరుద్యోగి. తిరగని వూరు లేదు. ఇంటర్వ్యూకి వెళ్ళిన ఆఫీసులకి లెక్కలేదు. ఖర్చయిన డబ్బు వివరా లున్నాయి. మనస్తాపమే లాభం !

వారం క్రితమే ఢిల్లీ నుంచి మరో వారంలో ఇంటర్వ్యూకి పిలుపు.

"నా పుట్టుకే నాకు శాపం తాతయ్యా, నాకు వుద్యోగం రాదు. ఇంట ర్వ్యూలు వొట్టి ఫార్సులు, నేను వెళ్ళను" భీష్మించుకు కూర్చున్నాడు.

ఎక్కువస్తాడనుకొన్న రామశర్మ ఎండిపోవటానికి కారణం స్వయం కృతాపరాధం. కానీ కృష్ణశాస్త్రి యువకుడుగా తన ధర్మాన్ని తాను నెర వేర్చాడు. అతను అలా నిరాశా నిస్పృహల్తో కృంగిపోవటానికి కారణం ఏమిటి ? ఆదోషం వ్యక్తుల్లో వుందా ? వ్యవస్థలో వుందా ?

అతడిలో ఆత్మస్థైర్యాన్ని పెంచటానికన్నా అతడిని ఢిల్లీకి ఆ యింటర్వ్యూకి పంపాలి-కానీ తనకాశక్తి ఏది ?

ఆలోచిస్తూనే ఆగేడు చైనులు. వచ్చిన దారిన కాకుండా ప్రక్కగా

ఉన్న వో బాటన నడవసాగేడు. ఆ బాట హరిజనవాడ మీదుగా వూళ్ళోకి వెళ్ళేది.

యిక లలిత ___

కృష్ణశాస్త్రిలా లలిత సుఖదుఃఖాలను పైకి చెప్పుకోదు. అంత ర్ముఖి. ఆమె మనసులో ఆలోచన తెల్సుకోటం చాలా కష్టం. మాట అమిత మట్టసం.

ఆమె తనక్కావల్సిందేమీ అడగదు. తల్లి కనిపెట్టి తీర్చాల్సిందే.

"లలిత పెద్దదయిందండీ మామగారూ. దానికి చదువుమీద ధ్యాస తగ్గింది. పెళ్ళిజేస్తే మంచిదేమో ననిపిస్తున్నది."

సుభద్ర అంతదూరం ఆలోచించిందంటే అది అవశ్యవిషయమే!

కానీ ఆడపిల్ల పెళ్లి చేయటం తన వల్ల అయ్యేపనేనా? కృష్ణ శాస్త్రి వుద్యోగి అవుతే చెల్లి పెళ్ళి బాధ్యత తీసుకుంటాడని ఆశించాడు చైనులు. కానీ అతనే కాళ్ళు నిలదొక్కుకోలేదాయె!

"అమ్మా లలితా, నీకు పెళ్లి చేయాలనుకొంటున్నాం. ఏమంటావ్?"

కుటుంబ స్థితిని గమనించి "యిప్పుడేం తొందరలే తాతయ్యా? అన్నయ్యకు వుద్యోగం కానీయండి" అని లలితే అంటుందేమోనని చైనులు ఆశ.

కానీ లలిత ఎగతాళిగా నవ్వి ఏమన్నది?

"పెళ్లి చేస్తానంటే ఏ ఆడపిల్ల వద్దంటుంది తాతయ్యా? మీ యిష్టం."

యిక చేసేదేముంది? అన్వేషణలు, అవమానాలు?

సంబంధాలు వచ్చాయి. పిల్ల అందరికీ నచ్చింది. ఎటొచ్చీ కట్నాల వద్దే పేచీ!

"పిల్ల అందాన్ని, కుటుంబసంప్రదాయాన్ని చూచి వూరికే ఎవరు

చేసుకొంటారండీ. అనవసరంగా మాకు రైలు ఛార్జీలు దండుగ. చేతకాని వారు చేతకానట్టు వూరుకోకూడదూ ?" అంతా విసుక్కుపోయినవాళ్ళే.

"తాతయ్యా ! పెళ్ళి చేయటం అంటే వేదమంత్రాల పఠనంకాదు. నీకు చేతకాదులే. ఎందుకు అనవసరంగా నువ్వు అవమానపడి నన్ను అవమానంపాలు చేస్తావు ? నా పెళ్ళి నేనే చేసుకొంటాలే."

ఎలా ?—అనుమానాలు, భయాలు. కానీ లలితను తను ఏమనటం?

ఆలోచిస్తూనే చైనులు హరిజనవాడలో ప్రవేశించాడు.

ఒకప్పుడు—ఆయన హరిజనవాడలో అడుగు పెట్టటమే అదృష్టం అనుకున్న కాలంలో—అతను వాళ్ళ యిళ్ళకు పోయి మంచిచెడ్డలు విచారించాడు.

"అంటరానితనం ధర్మవిరుద్ధం. అసలు కులవ్యవస్థే గుణకర్మ ప్రాతిపదికలపై నెలకొల్పబడింది. బ్రాహ్మడిగా నా ధర్మాన్ని నేను విసర్జించిననాడు నేను బ్రాహ్మణుడిని కాను. కులరహితుడిని" అని అతను ధర్మ బోధనలు చేస్తుంటే "ఆదిత్య అవతారం, అగ్నికి అనుంగు సోదరుడు" అని పొగిడేవారు.

కానీ యివాళ ? ఆయనని చూచీ చూడనట్లు తిల దిప్పుకొంటున్నారు అక్కడిజనం. మొహాలు ముడుచుకొంటున్నారు-కొందరు అతడి వేషాన్ని ఎగతాళి చేసుకొంటూ మాట్లాడుతున్నారు. మరికొందరు అతడిని అస్పృశ్యుడినిచేసి తమ వాడలోకి వచ్చినందుకు విమర్శిస్తున్నారు.

"ఆదెయ్యా" వొక చిన్న యింటిముందు నిలబడి చైనులు కేక వేసేడు. నాలుగైదుసార్లు పిలవగా లోపలినుంచి వో మధ్యవయసు యువతి బయటికి వచ్చి చైనులును చూచి మొహం చిట్లించింది.

"ఆదెయ్య యింట్లో వున్నాడా లక్ష్మమ్మా ?"

"నా పేరు లక్ష్మమ్మకాదు. మెహదున్నిసా" అంది కర్కశంగా ఆమె.

"అలాగేననుకో. పేరులో ఏముంది ?"

"తాసెడ్డకోతి వనమంతా సెరిసిందనీ....మీరు బాగుపడరు. ఇంకోర్ని బాగుపడనివ్వరు. మీ యవ్వారం ఏం బాగా లేదండీ."

"ఏం జరిగిందమ్మా. ఎందుకలా వుద్రేక పడ్తావు ?"

"వాడ వాడంతా వో దోవన నడుస్తుంటే యీ దొక్కడూ మరో దోవన నడుత్తనంటాడు. మీ వల్ల కాదూ? ఆడి బుర్రలోకి ఏ శాత్రాలు ఎక్కించేరో ఏమో ? మా ఇంటికి యిసమై సంపుతోంది."

"అయ్యయ్యో. నాకేం తెలీదమ్మా. యింతకి ఆదెయ్య లేడా యింట్లో?"

"లేడుకానీ ఆదెయ్యను షాజహానును సెయ్యాల్సిన బాద్దెత మీమీదే వుందట. మీమాట వాడికి గురి. లేకపోతే మా వుసురు కొడ్తుంది మీకు. ఊ...."

ఆమె లోపలికిపోయి విసురుగా తలుపు మూసుకొంది.

చైనులు "వుస్సు"రనుకొంటూ వెనక్కి తిరిగేడు.

మేఘాలు లేని ఈ జడివాన ఏమిటి?

ఆదెయ్య రామశర్మ స్నేహితుడు. అసలు పేరు ఆదినారాయణ.

చైనులంటే అతనికి మొదటినుంచీ భక్తి గౌరవాలున్నాయి.

రామశర్మ యితడిని చెడగొట్టేడో, లేక యితనే రామశర్మను చెడ చెడగొట్టేడో, లేక యిద్దర్నీ యింకెవరన్నా చెడగొట్టేరో కాని యిద్దరూ చెడుమార్గాల్లో పడ్డారు.

రామశర్మ చచ్చిపోయి భార్యా బిడ్డలకు దూరమయ్యాడు. ఆదెయ్య బ్రతికి వుండీ భార్యా పిల్లలకేకాక, హరిజన వాడకీ మొత్తం వూరికే దూర మయ్యాడు. అతను తాగుతాడు. జూదం ఆడుతాడు. ముండల ముఠాకోరు. పోనీ యివన్నీ రహస్యంగా చేస్తాడా అంటే లేదు. పైగా తాగి బజారునపడి

అందర్నీ తిడ్తాడు. దొంగతనాలు కూడా చేస్తాడని చెప్పుకొంటారు.

ఊరు మొత్తానికి "రౌడీ వెధవ", పనికి మాలిన వెధవ.

అంతా తిట్టేవారేకాని అతడితో మంచి మాట మాట్లాడేవారు వూళ్లో వొక్కరూ లేరు. సంఘ బాహ్యుడికింద చూస్తారంతా. అతనూ ఎవరినీ లెక్కచేయడు. ఎప్పుడూ నిషాలోనే వుంటాడు.

అతడు లెక్కచేసేది చైనుల్నే. అతన్నోమనిషికింద చూచి అతని బలహీనతలకు జాలిపడి, మంచి మాటలు మాట్లాడేదీ చైనులే!

"తాగుబోతుననీ, తిరుగుబోతుననీ నన్ను తిట్టే ఎదవలేకానీ, నాకన్నా ఎదవలయ్యా యీ జనం ? డబ్బునిషా ఎక్కుతున్నారు జనం. ధర్మాధర్మాలు ఎవరిక్కావాలయ్యా ? మా ఎదవలంతా మతం మార్చుకొంటారుట."

ఆ మధ్య వూళ్లో హరిజనులకీ, భూస్వాములకీ మధ్య ఏవో స్పర్ధలొచ్చాయి. దాన్ని ఆధారం చేసుకొని కొందరు హరిజన యువకులు విజృంభించారు. తమ పెద్దలకి మతం మార్పిడిని గురించి నూరిపోసేరు. ఆ యువకులకి నాయకుడు మాధవ్.

మాధవ్ పట్నంలో పెద్ద చదువులు చదివేడు. కాలేజీ రాజకీయాల్లో ప్రముఖస్థానం వహించాడు. చదువు అయ్యాక పెద్ద వుద్యోగం వచ్చింది కూడా. కానీ అతను వుద్యోగాన్ని కాదని గ్రామంలో తనవాళ్ళను వుద్ధరించడానికి కంకణం కట్టుకొన్నాడు.

"అడు - ఆ మాధవ్‌గాడున్నాడే బాబుగోరూ—ఆ దొడ్డి ఎదవ. అడికి అవలు మతం వుంటే కదా మార్చుకోవటానికి ! ఏడనుంచో డబ్బు సంపాదించడానికి ఎత్తులు. ఆశపెట్టి వాడలో జనంసేత యిసం తినిపిస్తున్నాడయ్యా."

ఆరోజు ఆదెయ్య చెప్తుంటే ఆ విషయాన్ని గురించి చైనులు పట్టించుకోలేదు.

కానీ వున్నట్టుండి హరిజనవాడ వాడంతా వొక్కసారిగా ముస్లిమ్‌లుగా మారినట్లు వార్త గుప్పుమంది. వాడలో పిల్లా పాపలతో సహా అందరి పేర్లూ మారిపోయాయి. తమను అస్పృశ్యులుగాచూచి అవమానాల పాలు చేస్తున్నందువల్లే ఆత్మాభిమానంతో మతం మార్చుకొన్నామన్నాడు మాధవ్. ధనాశతో ఆపని చేసేరని కొందరు విమర్శించారు.

చిత్రం ఏమంటే అంతవాడలోనూ మతం మార్చుకోని కుటుంబం ఆదెయ్యదే. అది చిత్రంగా చెప్పుకొన్నారంతా!

యిది జరిగేక ఆదెయ్య చైనులుకి కన్పించనే లేదు. ఇవాళ అతనితో పనుండి యింటికి వెళ్తే అతని భార్య తన భర్త మతం మార్చుకోకపోవటానికి కారణం చైనులని నిందించింది.

యిల్లు దగ్గరవుతోంది. చైనులు శరీరమంతా ఏదో నీరసం ఆవహించింది. ఆఖరి ప్రయత్నంగా ఆదెయ్యను అప్పు అడిగి మనవడిని ఢిల్లీ పంపేద్దామనుకొన్నాడు. యిక యిప్పుడేం చేయటం?

"దండాలండీ చైనులు బాబుగోరూ...."

ఇంటి అరుగుమీద ఆదెయ్యను చూస్తూనే ప్రాణం లేచివచ్చినట్లయింది చైనులుకు. కానీ ఆదెయ్య మంచి నిషాలో వున్నాడే?

* * *

తన పెళ్లి విషయంలో లలిత వో నిశ్చయానికొచ్చేసింది. తన నిర్ణయాన్ని తల్లితో తాతయ్యతో చెప్పాలి, కానీ యిదేమిటి?

మనసు సంశయాలపుట్ట అవుతున్నదేం? గుండె దడదడలాడుతున్నదేం? నాలుక ముద్ద కట్టుకుపోతున్నదేం? తన ధైర్యమంతా ఎక్కడికి పోయింది?

"తాతయ్యా! నా పెళ్ళి నేనే నిశ్చయించుకొన్నా."

"సంతోషమమ్మా, వరుడెవరు?"

"వరుడు....మాధవ్....అదే-మహమ్మద్ ఇబ్రహీం."

చైనులు కళ్లు ఎర్రనయ్యాయి. కోపంగా లేచాడు. తల్లి ఏడుపు, మొత్తుకోళ్ళు ఆరంభించింది.

"అంటే నువ్వు—నువ్వు మతం మార్చుకొంటున్నావా ?"

"ఏం తప్పా ? నాకు మైనారిటీ తీరింది. గుర్తుందా ?"

చైనులు కోపంగా ఏమో అంటున్నాడు. తను అంతకన్నా పెద్దగా వాదిస్తున్నది. మధ్యలో తల్లి ఏడుపు, కన్నీరు. అంతా గందరగోళం.

* * *

ఆలోచనా మాత్రంగానే లలిత మనసు గందరగోళమయింది. పెద్దంతో ముందుగా చెప్పి పర్మిషన్ తీసుకోకపోతేనేం ?

కాగితం, కలం తీసుకొని తన ఆలోచనల్ని, నిర్ణయాన్ని రాసింది. ఉత్తరాన్ని కవర్లో పెట్టింది.

ముందు చావిడిలో చర్చ వినబడింది. కవరు చేత బట్టుకొనే గది దాటి సావిట్లోకి వచ్చింది.

అక్కడ చైనులు, కృష్ణశాస్త్రి, సుభద్ర, అచెయ్య వున్నారు. చర్చనీయాంశాన్ని క్షణంలో గ్రహించింది లలిత. తాత, తల్లి, కృష్ణశాస్త్రికి డబ్బిచ్చి, ఏలాగైనా ఢిల్లీకి పంపాలని ప్రయత్నిస్తున్నారు. అతను వెళ్ళనంటున్నాడు.

"తాతయ్యా, మీ ఆరాటాన్ని, ప్రేమను నేను అర్థం చేసుకున్నాను; కానీ మీరు కూడా నా మనోస్థితిని అర్థం చేసుకోండి. చాలా తీవ్రంగా ఆలోచించి నేనో నిర్ణయానికొచ్చాను. నా నిర్ణయాన్ని విని కేవలం తప్పులు పట్టే దృష్టితో కాక సానుభూతితో అర్థం చేసుకొని ఆలోచించండి."

కృష్ణశాస్త్రి మాట్లాడటం ఆపి అందరి వైపూ చూచాడు. వొక్క అచెయ్య తప్ప అంతా అతని నిర్ణయం కోసం ఆత్రంగా ఎదురుచూస్తు

న్నారు. ఆదెయ్య గుంజకు ఆనుకొని జారగిలబడి, విషా నిండిన కళ్ళతో యింటికప్పును చూ స్తున్నాడు.

"యిది రిజర్వేషన్ల యుగం తాతయ్యా. మనిషికి అద్భుతమైన ప్రజ్ఞ, మేధా సంపత్తి అయినా వుండాలి. కాకపోతే రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా, పలుకుబడివున్న కుటుంబంలోనో, అతితక్కువ కులంలోనో పుట్టాలి. మిగతా వారంతా త్రిశంకు సంతతే. పైకి పోలేరు. క్రింద స్థానంలేదు. మధ్యలో మాకోసం వో స్వర్గాన్ని కట్టటానికి విశ్వామిత్రుడు యింకా పుట్ట లేదు.

మనవూళ్ళో హరిజనులంతా ముస్లింలుగా మారిపోయారు. ఆ వార్త విన్నాక నాకో ఆలోచన వచ్చింది. మనం హరిజనులుగా ఎందుకు మార కూడదు ? అలాగన్నా మనం రిజర్వుడు క్లాసులోకి చేరిపోతాంగా ? వుద్యోగాలొస్తాయిగా ? .... పోనీ మీరంతా వొద్దు తాతయ్యా. నేనొక్కడినీ హరిజనుడిగా మారటానికి మీ ధర్మశాస్త్రాల్లో మార్గం ఏమైనా వుంటే చెప్పరూ ?"

ఒక్క-క్షణం నిశ్శబ్దం. అంతా యిప్పుడు చైనులువైపే చూస్తు న్నారు.

"నాకు అభ్యంతరంలేదు. శాస్త్రీ, నీ బాధను నేను అర్థం చేసు కొన్నాను. కానీ యివాళ మనం పెంచి పోషిస్తున్న తరహా కులవ్యవస్థకే ధర్మశాస్త్రాల్లో స్థానంలేదు. యిక కుల మార్పిడీకోసం ధర్మశాస్త్రాల ప్రసక్తి ఎందుకు? అందుకు యీ నూతన ధర్మాల నాశ్రయించాల్సిందే. ఆ పైన నీయిష్టం" చైనులు సభను ముగిస్తున్నట్లు లేవబోయాడు.

"ఒక్క-క్షణం తాతయ్యా ! కులం మార్పిడికి మీ సనాతన ధర్మ శాస్త్రాలూ, యీనాటి ఆధునిక శాస్త్రాలు ఏవీ అంగీకరించవు. కానీ మతం మార్పిడికి అన్ని శాస్త్రాలూ అంగీకరిస్తాయిగా ? అయితే నేనూ ఇస్లాం మతంలో చేరిపోతాను."

"శాస్త్రీ" అరిచింది సుభద్ర.

"నువ్వూరుకోమ్మా. ఆవేశపడకు" అంటూ సుభద్రతో అని మళ్ళీ తన స్థానంలో కూర్చున్నాడు చైనులు.

"అయితే మతం మార్పిడీతో నీ సమస్యలన్నీ పరిష్కారమయి పోతాయంటావా శాస్త్రీ ?"

"ఏమో తాతయ్యా, కానీ అక్కడ ఆ ఆశ వుంది. ఆకర్షణవుంది. యిక్కడ ఏమీ లేదే ! భవిష్యత్తు సంగతెలావున్నా వెంటనే నాకు వాళ్ళు ఉద్యోగం యిప్పిస్తామన్నారు. ఉద్యోగం అక్కర్లేదనుకొంటే వ్యాపారం చేసుకోటానికి డబ్బిస్తారు. ఏ ఆశా, ఆధారం లేకుండా మేం బతకటమెలా తాతయ్యా ?" కృష్ణశాస్త్రి చేతుల్లో మొహం దాచుకొని ఏడవసాగేడు.

"అయితే నీ యిష్టం శాస్త్రీ. అదే నీ అభీష్టమవుతే నాకు అభ్యంతరంలేదు" అంటూ చైనులు లేచాడు. సుభద్ర వద్ద కెళ్ళేడు. ఆమె కన్నీటిని గుడ్డలోకి కుక్కుకొంటూంది.

"తొలి మానవుడు పుట్టంగానే ఆలోచించిందీ, అన్వేషించిందీ తిండి కోసమే సుభద్రా. కడుపునిండేకనే మనిషి మతాన్ని గూర్చి ఆలోచించాడు. ఆకలివేసో, ఆకర్షణలకు లొంగో, వాటిని సంతుష్టిపర్చే దోవలు వెతుక్కొంటున్నారు కొందరు. వాళ్ళని కాదనే అర్హత మనకు లేదు. తనది వొట్టి భ్రమ అని తెల్సుకొన్న రోజు వాడు మళ్ళీ తిరిగి నీ మాతృత్వపు వొడిలోకి రాకపోడులే. వాడిని ఆశీర్వదించి పంపు."

సుభద్రమ్మ కొడుకు వైపు మెల్లగా నడుస్తోంది.

"అమ్మా సుభద్రమ్మా, వొక్క చ్చెనం అక్కడే ఆగిపోమ్మా" ఆదెయ్య గుంజకు నిటారుగా ఆనుకొని కూర్చుంటూ అన్నాడు.

"సైనులు బాబుగోరూ, మీరు దెర్మప్పెబువులు. నేను తాగుబోతోడిని. తిరుగు బోతోడిని, దొంగని. రౌడిని. వూరంతా నన్ను "పనికిరాని

ఎదవ" అని తిట్టింది. నా వోల్లే నన్ను ఎలే సేరు. కొందరు నన్ను గొంగలి పురుగులా సూత్తారు. మరి కొందరు నన్ను యిషప్పురుగులా సూత్తారు. ఏమైనా నేను పురుగులాంటోడినే కాని మనిసిని మాతరం కాను. దర్మ ప్పెబువులకి పురుగు సేతరం సెప్పటం సిత్రంగానే వుంటది. కానీ తప్పదు మరింక.

సిన్నతనంలో బాగా సదవటం లేదని బడిపంతులుగోరు నన్ను కొట్టేరు. నేను ఏడుత్తున్నా సదువు రానందుక్కాదు. పంతులుగోరు కొట్టి నందుకు. అప్పుడో తెలివిగల వోడేం సేసేడో తెల్సా బాబూ, బడి మాని పించి నన్ను తీసికెళ్ళి సీట్లపేక నేర్పేడు. మరోసారి నాకూ నా పెళ్ళానికి పోట్లాట వచ్చింది. దాన్ని సితకబాదినా. మనసు బాగా లేక నేను ఏడుత్తా ఎక్కడో కూర్చుంటే మరో మగానుబావుడు ఏం మంతరం సెప్పేడో తెల్సా బాబూ ? బాదలన్నిటినీ పోగొట్టేది "సారాయి నిషా" యే అన్జెప్పి తీసుకెళ్ళి సారాయి పోయించాడు. సారా అలవాటయ్యాక సంపాదించిన డబ్బంతా తాగుడుకు కర్సుపెట్టేసి వో రోజు కూటికి గింజలు లేకుండా యింటికొచ్చా. అప్పుడు నా పెళ్ళాం నన్నేమని తిట్టిందో తెల్సా ? "మగాడన్నాక దొంగతన మన్నా సేసి పెళ్లాం పిల్లల్ని పోషించాలిరా. దమ్ముంటే దొంగతనం సేసి సంపాదించుకురా" అంది. పెళ్ళాం సేత అంత మాటని పించుకొన్నాక దొంగతనం సేయకుండా ఏ మగాడుంటాడు బాబూ ? యింకోసారి నా పెళ్ళాం పుట్టింటికెళ్లి పది రోజులుంది. నా మనసంతా తిక్క తిక్కగా అయిపోయింది. నాకూ నా భార్యకూ తగాదా పెట్టాలని సూత్తన్న వోడొకడు తిక్క తగ్గే మారగంచూపించేడు. యెబిసేరంలో మజా తెల్సిన ఆ అలవాటు మానేదెలా బాబుగోరూ ?

సేతిరిగారి బాధలు, సమస్యలు—ఆదిగో అప్పటి నా బాదల్లాంటివే. అరికి అరు కనుక్కొన్న మారగాలు నాకు సెప్పినటువంటివే. నా కట్టాలు ఆనాడు తీరేయా ? అలవాట్లు పెరిగేయి. నిషా పెరిగింది. బాదలు పెరిగి

నాయి. నాకు ఆ అలవాట్లు సేసినోల్లే నన్ను అసెయ్యించుకొంటున్నారు యియ్యాల.

మడిసికి బాదలు వొచ్చినప్పుడు "నిషాలు" సూపి కొందరు మోసాలు సెయ్యొచ్చు. మరికొందర్ని నిసాలే లాగెయ్యొచ్చు. అట్టాగని నిసాలు మంచివంటారా ఏంటిబాబూ మీరు ? ఎలుకలున్నాయని యిల్లు పిచ్చుపెట్టుకోటం ఏదర్మసేత్తరం ప్రకారం న్నాయంబాబయ్యా ? జూద గోడిని, తాగుబోతుని, ముండలముటాకోరుని, దొంగని అవుతే నా బాదలు తీరాయా ? నిసాలు పెరిగేయి. సేత్తిరిగోరూ, మతం మార్పిడి కూడా ఓ నిసానేబాబూ ! మొదట్లో హాయిగానే కనిపిత్తుంది. కానీ దానివల్ల బాదలు తీరవు బాబూ ! మీ బాదలు పెరుగుతాయి. ఆలోసించుకోండి."

ఆదెయ్య పై పంచె దులుపుకొని లేచేడు.

"ఆదెయ్యా, తాత్కాలికమైన బాధలకు భయపడి మౌలికమైన ధర్మాన్ని వదులుకొని పారిపోయే పిరికితనం నాలో పోగొట్టేవు ఆదెయ్యా! నా నిషాను నీ "నిషా కథ" తో వదిలించావు. నీకు కృతజ్ఞుడిని."

"తాగుబోతోడి నాలుగు మాటలకే మనసు మర్చుకొన్నారా సేత్తిరి గోరూ ? అంటే మా వాడలో వోల్లకిలాగా మీ తలకి ఆ నిసా ఎక్క లేదన్నమాట !"

ఈలోగా లలిత మెల్లగా చైనులు దగ్గరికి వచ్చింది. చేతిలో కవరును ముక్కలు కింద చించి ఆయన కాళ్ళపైన పోసింది.

"మీరంతా నా బలహీనతను క్షమించండి తాతయ్యా" అని ఏడుస్తూ చైనులు కాళ్ళ మీద పడిపోయింది !

(ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక 8-1-82)